

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата філологічних наук,
професора Кобякової Ірини Карпівни на дисертацію
Анастасьєвої Оксани Анатоліївни «Англомовний
афоризм: прагматичний та когнітивний аспекти»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук за спеціальністю
10.02.04 – германські мови

Немає людини, яка б не користувалася короткими, глибокими за змістом висловленнями – афоризмами. Свої спостереження, уподобання люди віками фіксували в ущільнених, красномовних малих текстах про соціальне життя та моральні канони, а серед них - про суспільні вади, пороки, недогляди, радість, страждання, сльози і сміх, любов і гнів, віру і безвір'я, правду і кривду, чесноти і обман, працьовитість і лінощі. Афоризми включають елементи порівняння, метою роз'яснення яких є дидактичні настанови, рекомендації, моральні цінності, культурні досягнення. Ведучими в афоризмах є антропокомпоненти – адресант, адресат та представлені у тексті образи.

Вчені стверджують, що крилаті вислови знаходяться начебто на півшляху до прислів'їв: як і прислів'я, вони широко представлені в мові, але, на відміну від прислів'я, афоризми належать автору. Смысл афоризму складається зі змісту компонентів висловлювання та прагматичної інтенції автора. Оригінальність і сила їх проявляється в лаконізмі. Афоризмам притаманні базові категорії тексту, а саме: інформативність, зв'язність, модальність, жанрово-стилістичні характеристики. Автор висловлювання стимулює читача (слухача) до розумових операцій, створює основу для периферійного акту, встановлює відповідність із екстралінгвістичною дійсністю.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Оксани Анатоліївни визначається важливістю англومовного афоризму як художнього образу, в якому віддзеркалюються та стверджуються загальнозначущі істина, також спрямованістю сучасної наукової парадигми на комплексне дослідження прагматистичних і когнітивних характеристик художніх текстів та малодосліджувальності цього феномену.

Методологічною основою дисертації слугували міждисциплінарні теоретичні засади когнітології взагалі, що відбивають інтерес науковців до процесів мислення людини, реалізації ментальної або інтелектуальної діяльності людського розуму, а також відтворюють надбання різних напрямів, шкіл традиційної та сучасної лінгвістики, лінгвокультурології та лінгвоаксіології (Демидкина О.О.; Оніщенко Н.А., Воркачев С.Г., Дмитриева О.О., Баранов О.М., Карасик В.І.; Маслова В.О.; Приходько А.М.).

Методи зумовлені характером об'єкта та метою дослідження. Авторка в роботі для виокремлення й опису стильових рис та функцій англومовного афоризму доречно використовує метод лінгвостилістичної інтерпретації. Для розв'язання завдань було також застосовано контекстуальний метод, метод прагмалінгвістичного аналізу, синергетичний метод, методи концептуального аналізу.

У роботі над дисертацією використано актуальні джерела теоретичного та фактичного матеріалу, монографії, наукові публікації вітчизняних та закордонних вчених; наведені приклади достатньо представлені у кількісному відношенні. Зроблені висновки аргументовані, викладені логічно та послідовно. Дисертацію викладено зрозумілою мовою, текст логічно структурований за блоками.

Спектр дослідження есплікується домінантними метазнаками: *афоризм, прагматична функція, настанова, експресивність, концептосфера, концепт*. Зміст автореферату та основні положення дисертаційної роботи є ідентичними,

список використаних джерел обіймає 403 позиції, серед них – 67 іноземною мовою. Обсяг опрацьованого ілюстративного матеріалу становить 2500 одиниць. Матеріалом дослідження є англомовні афоризми, вилучені шляхом суцільної вибірки з текстів британських та американських авторів. Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Зміст та результати роботи відповідають спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Теоретична значення роботи полягає в тому, що її результати і висновки є помітним внеском у антропоцентричну наукову парадигму, яка базується на принципах експансіонізму, функціоналізму.

Результати дослідження можуть бути застосованими у теоретичних курсах, у наукових дослідженнях з релевантних проблем та у спецкурсах. Основні положення дисертації допоможуть написанню наукових робіт, а також у практичній діяльності, у перекладацькій практиці.

Актуальність дослідження визначається важливістю англомовного афоризму як художньої форми, у якій віддзеркалюються та стверджуються загальнозначущі істини, спрямованістю сучасної наукової парадигми на комплексне дослідження прагматистичних і когнітивних характеристик художніх текстів та недостатньою кількістю фундаментальних досліджень цього феномену, зокрема із залученням апарату лінгвосинергетики.

Мета дослідження полягає у встановленні прагматистичних, когнітивних і лінгвосинергетичних характеристик англомовного афоризму.

Предмет дослідження – прагматистичні, когнітивні та синергетичні характеристики англомовного афоризму. Об'єктом дослідження є англомовний афоризм як тип тексту й дискурсу. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше розроблено методику комплексного дослідження англомовного афоризму у прагматистичному та когнітивному аспектах ; встановлено лінгвістичний статус англомовного афоризму; з'ясовано структуру концептосфери, проаналізовано мовленнєву реалізацію її ключових концептів;

виокремлено стильові риси англомовного афоризму та здійснено прагмастилістичний аналіз мовленнєвих засобів їх реалізації.

Дисертація Оксани Анатоліївни Анастасьєвої виконана в межах наукової теми «Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць» (номер державної реєстрації 0113U000807). Апробація результатів – виступи на 19 наукових конференціях, опубліковані 12 праць у фахових виданнях, автореферат – свідчать про глибоке осмислення та адекватне вирішення авторкою поставлених у роботі завдань.

Дисертантка критично узагальнила підходи до вивчення англомовного афоризму, що англомовному афоризму властива низка прагматичних настанов, які реалізуються за допомогою широкого спектру мовностилістичних засобів і є змістом атрактора афоризму. Дисертація має логічну структуру, релевантний характер текстового представлення.

Розділи дисертації пов'язані між собою, інтегруючись в комплексне, творче, самостійне дослідження і представлені на достатньому теоретичному рівні:

1. Теоретико-методологічні засади дослідження англомовного афоризму (с.с.16-72.).
2. Прагмастилістичні характеристики англомовного афоризму (с.с. 73-146).
3. Когнітивний аспект дослідження англомовного афоризму (с.с.147-189).

Для досягнення мети авторка успішно розв'язує поставлені завдання. У першому розділі дисертації представлено стан дослідження проблеми, надано визначення афоризму з урахуванням його формальних та функціональних особливостей. Для визначення об'єкту дослідження розглянуто співвіднесеність афоризму із спорідненими малими текстами. Відмінність афоризму від споріднених форм проаналізовано шляхом зіставлення функції, які

характеризують відповідний жанрово-стильовий архетип. Проаналізовано теоретичні засади прагматистичного підходу до дослідження англомовного афоризму: зокрема, розкрито поняття прагматичної функції, прагматичної настанови, концепцію стильових рис та її роль у текстовому аналізі.

Заслугує на особливу увагу аналіз лінгвопрагматичних і лінгвостилістичних та когнітивних аспектів англомовного афоризму. Англомовний афоризм характеризується такими стильовими рисами: загальнозначущість, експресивність, інформативна щільність, імпліцитність, інтенціональність.

У другому розділі здійснено аналіз наявних концепцій та підходів до визначення прагматичних функцій афоризмів; виокремлено прагматичні функції, притаманні англомовному афоризму, як-от: регулятивна, моделювальна, кумулятивна, когнітивна, аксіологічна, естетична, експресивна; зазначено важливість когнітивної функції афоризму як функції мислетворення та пізнання світу; проаналізовано засоби мовленнєвої реалізації прагматичних настанов англомовного афоризму; застосовано концепцію стильових рис для дослідження англомовного афоризму; розкрито мовленнєву реалізацію стильових рис англомовного афоризму; виокремлено фактори, що детермінують мовностилістичну специфіку тексту англомовного афоризму.

У третьому розділі проаналізовано структуру концептосфери англомовного афоризму, визначено роль мегаконцепту WISDOM, проведено лінгвістичний аналіз ключових концептів концептосфери англомовного афоризму. Безперечним достоїнством роботи є висвітлення синергетичного механізму англомовного афоризму. Зокрема, автором зроблено висновок, що найбільш рухливим параметром під час самоорганізації афоризму є здатність до вільного вибору концепту і його головного атрибуту, з яким зіставляється цільовий концепт через свій периферійний атрибут.

Окреслені у висновках перспективи поглиблення синергетичного вектору прагматистичного дослідження; вивчення інтертекстуальних зв'язків афоризму в різних дискурсах; опрацювання актуалізації інших концептів концептосфери англомовного афоризму із залученням синергетичного інструментарію; системний, матричний аналіз прояву параметру порядку на всіх рівнях англомовного афоризму відкривають можливості розвитку цієї роботи на новому рівні.

Дисертація складає враження завершеної, системної роботи, написана переконливою науковою мовою з опорою на поняття сучасної лінгвістики з чітко поставленими цілями й завданнями та їх ефективним лінгвістичним розв'язанням.

Лінгвістичний статус англомовного афоризму, методика його комплексного дослідження англомовного афоризму у прагматистичному та когнітивному аспектах, визначення його прагматичної функції; опис його структури концептосфери англомовного афоризму вирішуються дисертанткою гідно на багатій методологічній базі наукового керівника – проф. Лідії Сергіївни Піхтовнікової.

Ілюстративні матеріали і посилання на наукові джерела є репрезентативними. Результати дослідження відображено у достатній кількості наукових публікацій. Публікації автора та автореферат у цілому відображають концепцію дисертації та результати дослідження. Результати дослідження обговорено на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-методичних конференціях та форумах.

Позитивно оцінюючи результати рецензованої роботи, вважаю за доцільне зробити деякі зауваження.

1. Схема с. 65, на наш погляд, неточно відображає методику дослідження, як вона описана у тексті п. 1.6., і як то впливає зі структури дисертації. Виходячи зі схеми, саме синергетична парадигма є домінуючою у методиці

дослідження, проте сама дисертантка визначає, що у роботі лише «зроблено спробу висвітлення синергетичного механізму англомовного афоризму» (с. 15).

2. У п. 1.3. нерівноцінна увага приділена аналізу афоризму на тлі різних споріднених форм. Зокрема, більш детального аналізу, на нашу думку, потребує жанр каламбуру. Не всі розглянуті жанри представлені у таблиці 1.1. на с. 40, яка узагальнює, підсумовує результати аналізу (наприклад, відсутня характеристика таких жанрів, як-от: вислів, каламбур, апофегма тощо).

3. У п. 1.4.1. «Прагматична функція: підходи до тлумачення поняття» нарис стану проблеми виконано ретельно, проте з деяким надлишком загальновідомої лінгвістичної та лінгвістичної інформації.

4. Постає сумнів, чи доцільно розглядати зазначені автором регулятивну, моделювальну, кумулятивну, когнітивну, аксіологічну, естетичну, експресивну функції англомовного афоризму як види прагматичної функції (п. 2.2.)? Сумніви викликає також розмежування понять «прагматична функція» і «прагматична настанова», чи не є ці терміни алонімами?

5. Не зовсім зрозуміло, чому розгляд синергетичних властивостей англомовного афоризму здійснено у межах розділу, присвяченого когнітивному аспекту. Можливо, логічно було б викласти ці результати дослідження у Розділі 2?

Проте висловлені зауваження загалом не знижують наукової цінності результатів дисертаційного дослідження, представлених в дисертації О. А. Анастасьєвої. Дослідження є завершеним, цілісним, обґрунтованим та самостійним.

Аналіз дисертації Анастасьєвої О.А. «Англомовний афоризм: прагматичний та когнітивний аспекти» дає підстави для висновку, що дисертаційна робота виконана на належному теоретичному і методичному рівні, є завершеним, оригінальним і самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення та

відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, зокрема пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою № 567 КМУ від 24 липня 2013 р., авторка дисертації, Анастасьєва Оксана Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент,
кандидат філологічних наук, професор
завідувач кафедри германської
філології Сумського державного
університету

І. К. Кобякова

